

ЗНАЧЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛИЗМА КАТО СРЕДСТВО ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ СТРАНИ В ГЛОБАЛНАТА ИКОНОМИЧЕСКА СИСТЕМА

Мартин Стоянов

Международни икономически отношения, IV курс

СА “Д. А. Ценов” – Свищов

Ако най-общо приемем, че процесът на глобализация се свързва с преодоляване на различията в рамките на общата икономическа система, то от самия смисъл на думата глобализация следва, че тя трябва да включва ефективна интеграция, а не само присъединяване и на развиващите се икономики в рамките на една обща икономическа система с развитите страни.

Съществено важно тук е да се направи разлика между термините “интегрирам се” и “присъединявам се”. “Присъединявам се” означава, че се прилепям към нещо създадено, към нещо, върху което не мога да влияя, а трябва само да се подчинявам. “Интегрирам се” означава, че участвам в процес, който тече, че съзиждам заедно с другите и моята роля се взема под внимание¹.

Естествено възниква въпросът, успява ли процесът на глобализация да постигне тази цел или все още не може да бъде намерен баланс между положителните и отрицателните черти на този процес, като от него се ползват само развитите икономики, които държат основните парични и финансови капитали?

Отговорът на този въпрос може да бъде подкрепен с данни*.

Днес 900 мил. живеещи в развитите страни разполагат с 81% от световния брутен вътрешен продукт. Останалите 19% от него се разпределят между 4,8 млрд. Души в развиващите се страни и в страните в преход. Последните увеличават своето население с 70 – 80 мил. души всяка година и желаят да се интегрират в една действително обща икономическа система. Това

ще е възможно само ако през следващите 30 години техният дял в БВП нарасне с 30 – 40%².

Непосредствено се налага извода, че за да се постигне тази цел ще са необходими значителни инвестиции, главно частни от развитите към развиващите се страни и към страните с преходни икономики.

Да, но трябва да се има предвид, че чуждестранните инвестиции не се правят от солидарност и желание на инвеститорите да създават икономическа стабилност и растеж в дадена страна. Чуждестранните инвеститори инвестират там, където има икономическа и политическа стабилност, условия, облагодетелстващи тези инвестиции и най-важното условия за възвръщаемост на инвестициите и реализиране на печалба. Нещо повече, условията за политическа и икономическа стабилност не се изчерпват само в границите на страната, приемник на инвестициите. Необходимо е те да бъдат налице и на регионално ниво.

Успешна формула за създаване на тези условия е регионалната интеграция. В този смисъл понятието регионализъм не противоречи на понятието глобализъм. Въз основа на това заключение можем да изведем следното твърдение:

Регионалната интеграция съдейства за интегриране, а не присъединяване на развиващите се страни в глобалната икономическа система.

В подкрепа на тази теза могат да бъдат представени следните аргументи:

1. Регионалната интеграция съдейства за установяване на икономическа и политическа стабилност и условия за икономически растеж за страните с по-ниско ниво на икономическо развитие.

Преди анализа на тази точка е необходимо да се уточни, че регионалната интеграция е процес, който протича през определени етапи – свободна търговска зона, митнически съюз, общ пазар, монетарен съюз, икономически съюз. Прескачането на всеки един от тези етапи е невъзможно. Те имат строга последователност, като всеки от тях се свързва с възникване на нови права и задължения, предимства и недостатъци за страните участнички. В този смисъл не е правилно да се разглежда регионалната интеграция като общо понятие. Има

¹ Философията на глобализма и информационното общество: мястото на България, проф.д-р Евгений Гиндев, сп. "Международни отношения", бр.1, 2001г., ст.42

разлика между развитата интеграция, каквато е например Европейският съюз (ЕС) и интеграцията на страните от Централна и Източна Европа, която се развива на етап зона за свободна търговия. Страните от този регион носят характера на развиващи се и затова в тази точка регионалната интеграция се разглежда на този етап на развитие.

Сключването на интеграционно споразумение несъмнено ще доведе до либерализиране на взаимната търговия между страните. Ще бъдат премахнати тарифните ограничения между тях.

Непосредствено следствие е отварянето на нови пазари, към които страните вече ще имат преференциален достъп. От тук произтича и значението на интеграционния блок към понятието “създаване на търговия”. То се свързва със заместване на предлагането на стоки на националния пазар, произлизащи от неефективни и скъпи национални производства с предлагане на стоки от страна партньор с по-ниски производствени разходи³.

Значението тук е, че се съдейства за разделението на труда в рамките на интеграционния блок. Всяка страна има възможността да се специализира в онези отрасли, в които има сравнителни предимства. Това ще доведе до изтласкване на неефективните производства.

Създават се условия за привличане на чуждестранни инвестиции. Инвеститорите ще се ръководят не само от фактора ниски производствени разходи, но и от пазарните възможности. Чрез тези стоки те ще се стремят да покрият всички пазари в интеграционния блок. Трябва обаче да се има предвид, че инвестициите идват от развитите страни. Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) не означават само внос на паричен капитал. Тук се включва управленски опит, нови технологии, вероятно нова комуникационна, дистрибуционна, ценова и продуктова политики, целящи адаптиране на стоките към по-голям регион от пазари с по-високи изисквания. Следователно създава се фактора конкурентноспособност на националните стоки, което е гарант за успешно участие на международния пазар извън рамките на интеграционния блок. Възможността за излизане на международния пазар означава увеличаване дела на международната търговия. В този смисъл значението на регионализма не

² Интервю с Кристилина Георгиева, мениджър по околната среда в Световната банка, в. “Капитал”, 24 – 300кт., 1998г., стр.13

³ Международни пазари, доц.д-р Горчева, Т., изд.Абагар, Велико Търново,2000г стр.56

противоречи на глобализма, тъй като следствията от регионалната интеграция излизат извън рамките на интеграционния блок.

Ако трябва обаче да бъдем обективни точно поради тази причина може да се търси известно противоречие между тези понятия. Известно е, че както понятието “създаване на търговия”, регионалната интеграция се свързва и с понятието “отклонение на търговия”. Смисъла тук е в заместване на относително евтиния внос от трета страна в страна участничка в интеграцията с внос от друга страна партньор в интеграционния блок⁴. Този факт свързва регионализма с термина протекционизъм.

Когато се изяснява този проблем трябва да се има предвид, че протекционизма има различно значение на различните етапи на интеграция.

Що се отнася до разглеждания първи етап негово проявление може да се търси в преференциалния достъп до пазарите в рамките на интеграционния блок, което води до увеличаване на вътрешнообщностната търговия за сметка и то само до известна степен на международната търговия.

Под внимание тук е необходимо да се вземат икономическите причини за възникване на интеграционен блок. Географската близост на страните предвижда най-ниски разходи за доставка на стоките. Познаването на пазарните и културните особености намалява разходите по реализацията на продуктите. Ако все пак е пренебрегната близка в географско отношение страна, то трябва да се има предвид, че еднаквото икономическо положение на страните е също фактор, съдействащ за взаимноизгодна търговия. В този смисъл едва ли тази страна не би предпочела включването в интеграционния блок, освен ако не притежава различно ниво на икономическо развитие или е член на друга интеграционна общност. В противен случай тя самата проявява протекционизъм, несъдействайки за либерализиране на търговията в даден регион.

По-голямо значение на протекционизмът като противоречие на глобализацията по отношение на регионализма се проявява на по-високи нива на интеграция, които не са обект на тази точка. По този повод може да се каже, че сътрудничеството в рамките на интеграционния блок трябва да се превърне в сътрудничество и между интеграционните блокове, като се увеличава

⁴ Международни пазари, доц.д-р Горчева, Т., изд. Абагар, В.Търново,2000г стр.56

значението на организации като Световната Търговска Организация (СТО) за либерализиране на световната търговия.

Следователно от икономическа гледна точка в развиващите се страни интеграцията допринася за увеличаване на производството, свързано с намаляване на безработицата и увеличаване на потреблението. Повишава се жизнения стандарт, което е предпоставка за образуване на средна класа. Следователно налице са условия за поддържане на стабилна инфлация и валутен курс. Подобряването на външно-търговския баланс, а от там и на платежния баланс, ще даде възможност за по-ефективно обслужване на външните дългове на страните и намаляване използването на кредити. Едновременно се повишава доверието в кредитните институции. Ще има предпоставки за ефективно действащи фондови пазари. Създават се условия за стабилност в банковата система.

Увеличаването на капитала в банките в резултат на увеличените депозити, заедно със стабилното състояние на изградените фактори, ще намалява лихвения процент по кредитите. Това несъмнено увеличава кредитирането като ще се развива дребния и среден бизнес.

Либерализирането на търговските режими в рамките на търговския блок ще води до сътрудничество и коопериране в областта на НТП. Това ще спомогне за развитие на по-силна конкурентноспособност на международния пазар. Създава се възможност за производство и износ на готова продукция. Това е от изключително значение за развиващите се страни, които изнасят предимно първични, необработени и следователно по-евтини изделия.

Извън рамките на икономическите фактори, но пряко свързано с тях е създаването на военно-политическа стабилност.

Обективното разглеждане на проблема изисква да бъдат отбелязани и отрицателните черти на регионалната интеграция. Много коментиран фактор е загубата на част от националния суверенитет. Трябва да се има предвид обаче, че значението на този фактор зависи от степента на интеграция.

Друга отрицателна черта е зависимостта на отделните държави от чуждестранния капитал под формата на ПЧИ. Не трябва да се забравя, че инвестициите са свързани с последващо репатриране на капитали извън страната, което носи знак “–“ на платежния баланс. Едновременно с това факта, че инвеститорът се интересува единствено от печалбата т.е. възвръщаемостта на

неговия капитал и то по възможност по най-ефективен начин, създава опасност от негово бъдещо оттегляне, което може да има сериозни икономически последици за страната приемник.

Въпреки тези отрицателни черти регионалната интеграция съдейства за създаване на икономическа и политическа стабилност и условия за икономически растеж.

Да, но проявлението на всички тези положителни икономически показатели се разминава с реалната икономическа действителност. Дори те да имат някакво покритие тяхното състояние съвсем не е това, което се очаква.

Така например България членува в две регионални интеграционни споразумения – Черноморска Зона за Икономическо Сътрудничество (ЧИЗ) и Централно Европейско споразумение за Свободна Търговия (ЦЕФТА) и то от немалък период от време. Въпреки това до 2001г. делът на ЦЕФТА във външната търговия на страната остава под 10% България продължава да поддържа висок отрицателен търговски баланс с основните си външнотърговски партньори от ЧИЗ и главен източник на суровини – Русия и Украйна. За 2001г. вносът от Русия 24,3% срещу български износ от 2,3%, а за Украйна 3,2% срещу 1,2% внос в страната от България. Все пак трябва да се има предвид, че тези страни заемат 16,3% от нашата външна търговия и са втория по значение търговски партньор на България⁵.

Едновременно с това банките все още предпочитат да изнасят своите капитали зад граница, за да получават сигурна възвръщаемост, вместо тези средства да се влагат в българската икономика. При това към момента 60% от депозитите на страната са в чужда валута. Стабилността на лева се гарантира от фиксиран валутен курс към Еурото и състоянието на валутен борд. Липсват достатъчно чуждестранни инвестиции. Българските стоки нямат необходимата конкурентноспособност на международния пазар. Факт е, че България поддържа отрицателно търговско салдо с основния си външно-търговски партньор ЕС.

Съвсем естествено възниква въпросът какво е тогава значението на тези интеграционни блокове за развиващите се страни като България?

⁵ Ст.Ас.Саркисян, К., Стоянов, М., BSEC – the new regionall challenge,The problems of the foreign economic relations development and attraction of the foreign investmenys,Collection of Scientific Work,Part3,Donetsk national University,Donetsk,2003

Първо трябва да се уточни, че положението на България като развиваща се страна не може да се стандартизира към значението на този процес за целия свят. Тъй като обаче една от целите на този доклад е да се определи мястото на България, това ще предопредели и по нататъшните разсъждения.

За да се даде отговор на поставения въпрос, е необходимо да се интерпретира регионалната интеграция като стъпка към интеграция между страни с по-ниско ниво на икономическо развитие, които преследват обща цел, а именно да се асоциират към по-обхватна интеграционна структура, която се намира на по-високо икономическо развитие.

В този смисъл целта на тези интеграционни блокове е придобиване на важен опит в процесите на интеграция, който да окаже сериозна подготовка за присъединяване на страните към по-развитите интеграционни блокове, какъвто е например ЕС. Но едновременно с това те съдействат за създаване на икономическа и политическа стабилност в региона, която е резултат от личната инициатива на някои държави.

Това оправдава следното твърдение в защита на поставената теза.

2. Регионалната интеграция между развиващите се страни е предпоставка за тяхното интегриране към единни интеграционни блокове с развитите страни.

Както вече бе споменато регионалната интеграция преминава през определени етапи, които носят характерни права и задължения за страните участнички. В този смисъл интегрирането на развиващи се страни, които пропускат интеграционни етапи към развити интеграционни блокове е икономически неоправдано. В крайна сметка това ще означава присъединяване, а не интегриране на развиващите се страни. Този факт се преодолява чрез регионалната интеграция между тези държави.

Интегрирането към по-високо развит интеграционен блок, какъвто е ЕС например, но вече след солидна подготовка и достигнатата определена икономическа и политическа стабилност реално ще подобри споменатите вече икономически показатели. ЕС е основен външно-търговски партньор за страните от региона и основен източник на инвестиции. Естествено с по-високата степен на интеграция се засилва и значението на отрицателните фактори. Загубата на национален суверенитет и невъзможността за

самостоятелно определяне на своята външно-търговска политика тук ще е много по осезаема.

Естествен резултат обаче е намаляване на разликите в икономическото развитие на страните. В този смисъл регионалната интеграция не противоречи на глобализацията, а съдейства за нейното осъществяване. Тя обаче ще има значение, когато регионалният търговски блок не е източник на протекционизъм, накърняващ свободната пазарна конкуренция и взаимно-изгодна търговия, а съдейства за междуинтеграционното сътрудничество и либерализация на международната търговия в съответствие с изискванията на СТО.

ИЗТОЧНИЦИ:

1. Международни пазари, доц.д-р Горчева, Т., изд. "Абагар", Велико Търново,2000г.
2. Сп. "Международни отношения", бр.1, 2001г.
3. BSEC – the new regional challenge, ст.ас. Сарнисян, К., Стоянов, М.,Collection of Scientific Works,Part 3,Donetsk national university,Donetsk,2003